

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

Затверджено

На засіданні кафедри слов'янської
філології імені професора Іларіона
Свенціцького
філологічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 1 вересня 2020 р.)

Завідувач кафедри _____
(проф.Татаренко А.Л.)

Силабус з навчальної дисципліни
«СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКА МОВА»,
що викладається в межах ОПП (ОПН) «УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
для здобувачів з спеціальності
035 Філологія.
Спеціалізація 035.01 Філологія (українська мова та література)

**Силабус курсу «Старослов'янська мова»
2020/2021 навчального року**

Назва курсу	«Старослов'янська мова»
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет ім. Івана Франка м. Львів, вул. Університетська, 1.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філологічний факультет Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 03 Гуманітарні науки. Спеціальність 035 Філологія Спеціалізація 035.01 Філологія (українська мова та література)
Викладач курсу	доц. к.ф.н. Хода Л.Д.
Контактна інформація викладачів	lidiya.khoda@lnu.edu.ua https://philology.lnu.edu.ua/employee/hoda-lidiya кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького, вул. Університетська, 1, к. 324
Консультації по курсу відбуваються	кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького, вул. Університетська, 1, к. 324 Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Можливі також он-лайн консультації через Skype, ZOOM. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.
Сторінка курсу	https://philology.lnu.edu.ua/course/staroslovyanska-mova-ukrajinity-osvita
Інформація про курс	Курс старослов'янської мови – це лінгвістичний вступ до вивчення історії окремих слов'янських мов. Програма цієї навчальної дисципліни передбачає характеристику фонетико-граматичної системи старослов'янської літературної мови, з'ясування передумов появи старослов'янської писемності, а також послідовне відновлення історичних змін звуків та словоформ, що належать до праслов'янського періоду. Курс старослов'янської мови має важливе значення для формування загального мовознавчого світогляду майбутніх філологів. Старослов'янська мова своєю фонетико-граматичною системою дуже близька до праслов'янської мови пізнього періоду. Тому, вивчаючи звукову систему та систему словозміни старослов'янської мови, студенти пізнають основні мовні закони, що визначали розвиток праслов'янської мови, окремих слов'янських мов. Факти старослов'янської та праслов'янської мови розглядаються у зіставленні з відповідними фактами української та інших слов'янських мов, з неслов'янськими індоєвропейськими мовами, що забезпечує усвідомлення студентами-славістами історико-типологічних рис слов'янських мов.
Коротка анотація курсу	Курс старослов'янської мови призначений для студентів 1 року заочної форми навчання за спеціальністю 035 Філологія спеціалізацією 035.01 Філологія (українська мова та література). Курс передбачає лекційні та практичні заняття, підсумковий контроль – залік, що виставляється на основі поточної успішності студентів.
Мета та цілі курсу	Мета курсу: ознайомити студентів з історією виникнення старослов'янської мови, передумовами виникнення старослов'янської писемності, особливостями розвитку її фонетико-граматичної

	<p>структури, праслов'янською основою звукової системи та системи словозміни старослов'янської мови, основними тенденціями та законами, що визначали розвиток праслов'янської мови.</p> <p>Цілі: навчити читати та перекладати тексти старослов'янською мовою, розпізнавати окремі мовні факти, властиві старослов'янській мові в різні періоди її розвитку, визначати походження звуків та форм, зіставляючи із сучасним мовним матеріалом, реконструювати архетипи словоформ, здійснювати фонетичний аналіз тексту.</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018. 2. Беседина-Невзорова В. П. Старославянский язык. – Харьков, 1962. 3. Вайан А. Руководство по старославянскому языку. – М., 1952. 4. Ван-Вейк Н. История старославянского языка. – М., 1957. 5. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1963. 6. Горшкова О. В., Хмелевская Т. А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – М., 1985. 7. Дементьев А. А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – М., 1975. 8. Ёлкина Н. М. Старославянский язык. – М., 1960. 9. Иванова Т. А. Старославянский язык. – М., 1977. 10. Кривчик В. Ф., Можейко Н. С. Старославянский язык. – Минск, 1970. 11. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. 12. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1975. 13. Моренець В. В. Старослов'янська мова: Історична фонетика. – К., 1973. 14. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964. 15. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951. – Ч. 1, 2. 16. Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. – Львів, 1988. 17. Федик Л. Старослов'янська мова. Іменник. Навчальний посібник. – Львів, 2011. 18. Федик Л. Старослов'янська мова. Дієслово. Навчальний посібник. – Львів, 2015. 19. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986. <p>Додаткова:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бернштейн С. Б. Константин-философ и Мефодий. – М., 1984. 2. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. – М., 1961. 3. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. Чередования. Именные основы. – М., 1974. 4. Бирнбаум Х. Праславянский язык: достижения и проблемы его реконструкции. – М., 1987. 5. Бойчук М. К. Старослов'янська мова. Числівник. – К., 1952. 6. Бойчук М. К. Старослов'янська мова. Невідмінювані частини мови. – К., 1952. 7. Бородич В. В. Видовые отношения старославянского глагола. – М., 1952. 8. Бунина И. К. Система времен старославянского глагола. – М., 1959. 9. Бошкovich Р. Основы сравнительной грамматики славянских языков. – М., 1984. 10. Булаховський Л. А. Вступ до порівняльної граматики слов'янських

	<p>мов: Фонетика праслов'янської мови. – Харків, 1927.</p> <p>11. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / за ред. О. С. Мельничука. – К., 1966.</p> <p>12. Гадолина М. А. История форм личных и возвратных местоимений в славянских языках. – М., 1963.</p> <p>13. Георгиев Е. Славянская письменность до Кирилла и Мефодия. – София, 1952.</p> <p>14. Истрин В. А. Возникновение и развитие письма. – М., 1965.</p> <p>15. Истрин В. А. 1100 лет славянской азбуки. – М., 1963.</p> <p>16. Караславов С. Х. Солунські брати. – К., 1988.</p> <p>17. Кондрашов Н. А. Славянские языки. – М., 1962.</p> <p>18. Кузнецов П. С. Очерки по морфологии праславянского языка. – М., 1961.</p> <p>19. Кузнецов П. С. Развитие индоевропейского склонения в общеславянском языке. – М., 1958.</p> <p>20. Мейе А. Общеславянский язык. – М., 1951.</p> <p>21. Нахтигал Р. Славянские языки. – М., 1963.</p> <p>22. Питання походження і розвитку слов'янської писемності. – К., 1963.</p> <p>23. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. – К., 1993.</p> <p>24. Селищев А. М. Введение в сравнительную грамматику славянских языков. Вып.1. – Казань, 1914.</p> <p>25. Сказание о начале славянской письменности. – М., 1981.</p> <p>26. Толстой Н. И. Значение кратких и полных прилагательных в старославянском языке // Вопр. славянск. языкозн. – М., 1957. – Вып. 2.</p> <p>27. Цейтлин Р. М. Лексика старославянского языка. – М., 1977.</p> <p>Хрестоматії</p> <p>1. Стеценко А. Н. Хрестоматия по старославянскому языку. – М., 1984.</p> <p>Словники</p> <p>1. Белей Л., Белей О. Старослов'янсько- український словник. – Львів, 2001.</p> <p>2. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К., 1982-1989.</p> <p>3. Словарь древнерусского языка (XI-XIV вв.): В 10 т. – М., 1988-1991.</p> <p>4. Словарь русского языка XI-XVII вв. – М., 1975-1991.</p> <p>5. Старославянский словарь (по рукописям X-XI веков). Под ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. 2-е изд. – М., 1999.</p> <p>6. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.: В 2 т. – К., 1977-1978.</p> <p>7. Máček V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. – Praha, 1957.</p>
Тривалість курсу	Два сесестри (1,2)
Обсяг курсу	Загальний обсяг 120 годин, у т. ч. 10 годин лекційних, 10 годин практичних занять і 100 годин самостійної роботи. 4 кредити ЄКТС. 1 модуль.
Очікувані результати навчання	<p>У результаті вивчення курсу студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - предмет і завдання старослов'янської мови, основні джерела до вивчення старослов'янської мови, - історичні умови виникнення найстаршої літературно-писемної мови слов'ян, живомовну основу цієї мови, відповідну літературу з питань курсу; - теоретичні відомості із графіки, фонетики та граматики старослов'янської мови;

	<p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - читати та перекладати українською мовою старослов'янські кириличні тексти; - давати історико-лінгвістичний коментар до явищ старослов'янської фонетики; - відновлювати історичні зміни звуків, що належать до праслов'янського періоду; - порівнювати фонологічні системи індоєвропейської та праслов'янської мови на різних етапах їх існування; - аналізувати фонологічну систему старослов'янської мови; визначати походження голосних та приголосних старослов'янської мови; розрізняти звукові зміни пізнішого періоду; - пояснювати сутність процесів, що відбувалися у праслов'янській мові, та з'ясовувати їхні наслідки для фонетичної системи старослов'янської мови, зіставляючи одночасно з мовними фактами різних слов'янських мов; - ефективно та результативно працювати з інформацією: добирати необхідний фактаж із різних джерел, критично аналізувати й інтерпретувати його, впорядковувати, класифікувати та систематизувати; - організовувати процес навчання й самоосвіти; - використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології для вирішення різнопланових завдань у професійній діяльності. - виокремлювати мовні одиниці та визначати їх взаємодію, характеризувати лінгвальні явища і процеси, що їх зумовлюють.
Ключові слова	Глаголиця, кирилиця, праслов'янська мова, діакритичні знаки, дифтонг, дифтонгоїд, складотворчі приголосні, палаталізація, закон відкритого складу, метатеза, редуковані голосні
Формат курсу	Очний
Теми	* СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	Залік
Пререквізити	Сучасна українська літературна мова
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Під час викладання курсу використовуються такі методи навчання: розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація, інформаційно-ілюстративний метод, дискусія, методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності, метод проблемного викладу, метод аналізу та спостереження, методи контролю і самоконтролю (вправи, усне опитування, письмовий контроль).
Необхідне обладнання	Комп'ютер, проектор
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Підсумковий семестровий контроль – залік, який виставляється за результатами поточної успішності. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються так:</p> <ul style="list-style-type: none"> - контрольна робота з двома відкритими запитаннями оцінюється у 40 балів. - один модуль у формі письмових тестових завдань оцінюється у 60 балів. <p>Максимальна кількість балів за семестр – 100.</p>
Питання до заліку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і завдання курсу “Старослов'янська мова”. 2. Історія виникнення старослов'янської літературної мови.

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Живомовна основа старослов'янської мови. 4. Слов'янські азбуки (глаголиця, кирилиця), їх походження. 5. Звукове та числове значення букв кирилиці. 6. Діакритичні та розділові знаки. 7. Пам'ятки старослов'янської писемності. 8. Вокалізм старослов'янської мови 2 половини IX ст. 9. Консонантизм старослов'янської мови 2 половини IX ст. 10. Походження голосних старослов'янської мови. 11. Походження приголосних старослов'янської мови. 12. I – III палаталізації задньоязикових приголосних у праслов'янській мові. 13. Пом'якшення приголосних під впливом наступного *j. 14. Пом'якшення сполучень приголосних під впливом наступного *j. 15. Закон відкритого складу та звукові зміни, пов'язані з його дією. 16. Зміни у сполученнях приголосних, зумовлених діями закону відкритого складу. 17. Т. зв. явище метатеми в середині слова. 18. Т. зв. явище метатеми на початку слова. 19. Зміни дифтонгоїдів *ьг, *ьг, *ьІ, *ьІ. 20. Сильна та слабка позиція зредукованих голосних ь, ь. 21. Доля зредукованих голосних ь, ь.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

СХЕМА КУРСУ

Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, 100 год	Термін виконання
Змістовий модуль 1.					
1 т. 2 год.	Старослов'янська мова як наукова дисципліна, її предмет і завдання, загальнотеоретичне (пізнавальне) та практичне значення. Історичні умови виникнення старослов'янської літературної мови. Діяльність Кирила та Мефодія. Слов'янські азбуки (глаголиця та кирилиця), їх давність і походження. Звукове та числове значення літер кирилиці. Діакритичні та розділові знаки. Пам'ятки старослов'янської писемності.	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018. Леуга О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.	Діяльність Кирила та Мефодія. Слов'янські азбуки (глаголиця та кирилиця), їх давність і походження. 20 год.	
1 т. 2 год.	Діяльність Кирила та Мефодія. Слов'янські азбуки (глаголиця та кирилиця). Звукове та числове значення літер кирилиці. Читання та переклад тексту Чорноризця Храбра «Про письмена»	Практичне			
2 т. 2 год.	Особливості звукової будови старослов'янської мови. Вокалізм старослов'янської мови 2 половини IX ст. (якісна та кількісна характеристика голосних). Консонантизм старослов'янської мови 2 половини IX ст. (класифікація приголосних).	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018. Леуга О. І.	Вокалізм старослов'янської мови 2 половини IX ст. (якісна та кількісна характеристика голосних). Консонантизм старослов'янської мови 2 половини IX ст. (класифікація	

			Старослов'янська мова. – К., 2001. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.	приголосних). 20 год.	
2 т. 2 год.	Вокалізм старослов'янської мови 2 половини IX ст. (якісна та кількісна характеристика голосних). Консонантизм старослов'янської мови 2 половини IX ст. (класифікація приголосних).	Практичне			
3 т. 2 год.	Походження голосних старослов'янської мови. Голосні монофтонгічного походження. Голосні дифтонгічного походження. Голосні, що виникли з дифтонгоїдів.	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.	Походження голосних старослов'янської мови. Голосні монофтонгічного походження. Голосні дифтонгічного походження. Голосні, що виникли з дифтонгоїдів. 20 год.	
3 т. 2 год.	Походження голосних старослов'янської мови. Голосні монофтонгічного походження. Голосні, що виникли з дифтонгоїдів. Вправи.	Практичне			
4 т. 2 год.	I–III палаталізації задньоязикових приголосних *k, *g, *ch у праслов'янській мові, умови та наслідки для системи консонантизму. Пом'якшення приголосних у сполученні з наступним *j (неперехідне, перехідне	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018.	I–III палаталізації задньоязикових приголосних *k, *g, *ch у праслов'янській мові. Пом'якшення приголосних у сполученні з	

	пом'якшення, поява *l' епентетичного). Пом'якшення сполучень приголосних під впливом наступного *j.		Леуга О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.	наступним *j (неперехідне, перехідне пом'якшення, поява *l' епентетичного). Пом'якшення сполучень приголосних під впливом наступного *j. 20 год.	
4 т. 2 год.	I–III палаталізації задньоязикових приголосних *k, *g, *ch у праслов'янській мові. Пом'якшення приголосних у сполученні з наступним *j (неперехідне, перехідне пом'якшення, поява *l' епентетичного). Пом'якшення сполучень приголосних під впливом наступного *j. Вправи.	Практичне			
5 т. 2 год.	Фонетичні зміни, зумовлені діянням закону відкритого складу, та їх наслідки для системи вокалізму та консонантизму. Зміни у фонетичній системі старослов'янської мови кінця X – XI ст. Сильна та слабка позиція зредукованих голосних. Зміни редукованих голосних у сильній та слабкій позиції та їх наслідки.	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018. Леуга О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.	Фонетичні зміни, зумовлені діянням закону відкритого складу. Сильна та слабка позиція зредукованих голосних. Зміни редукованих голосних у сильній та слабкій позиції та їх наслідки. 20 год.	
5 т. 2 год.	Фонетичні зміни, зумовлені діянням закону відкритого складу. Сильна та слабка позиція зредукованих голосних. Зміни редукованих голосних у сильній та слабкій позиції та їх наслідки. Вправи.	Практичне			

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

Затверджено

На засіданні кафедри слов'янської
філології імені професора Іларіона
Свенціцького
філологічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 1 вересня 2020 р.)

Завідувач кафедри _____

(проф. Татаренко А.Л.)

Силабус з навчальної дисципліни
«СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКА МОВА»,
що викладається в межах ОПП (ОПН) «УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
для здобувачів з спеціальності
014 Середня освіта.
Спеціалізація 014.01 Середня освіта (українська мова і література)

Львів 2020 р.

**Силабус курсу «Старослов'янська мова»
2020/2021 навчального року**

Назва курсу	«Старослов'янська мова»
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет ім. Івана Франка м. Львів, вул. Університетська, 1.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філологічний факультет Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка Спеціальність 014 Середня освіта. Спеціалізація 014.01 Середня освіта (українська мова і література)
Викладач курсу	доц. к.ф.н. Хода Л.Д.
Контактна інформація викладачів	lidiya.khoda@lnu.edu.ua https://philology.lnu.edu.ua/employee/hoda-lidiya кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького, вул. Університетська, 1, к. 324
Консультації по курсу відбуваються	кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького, вул. Університетська, 1, к. 324 Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Можливі також он-лайн консультації через Skype, ZOOM. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.
Сторінка курсу	https://philology.lnu.edu.ua/course/staroslovyanska-mova-ukrajinsty-osvita
Інформація про курс	Курс старослов'янської мови – це лінгвістичний вступ до вивчення історії окремих слов'янських мов. Програма цієї навчальної дисципліни передбачає характеристику фонетико-граматичної системи старослов'янської літературної мови, з'ясування передумов появи старослов'янської писемності, а також послідовне відновлення історичних змін звуків та словоформ, що належать до праслов'янського періоду. Курс старослов'янської мови має важливе значення для формування загального мовознавчого світогляду майбутніх філологів. Старослов'янська мова своєю фонетико-граматичною системою дуже близька до праслов'янської мови пізнього періоду. Тому, вивчаючи звукову систему та систему словозміни старослов'янської мови, студенти пізнають основні мовні закони, що визначали розвиток праслов'янської мови, окремих слов'янських мов. Факти старослов'янської та праслов'янської мови розглядаються у зіставленні з відповідними фактами української та інших слов'янських мов, з неслов'янськими індоевропейськими мовами, що забезпечує усвідомлення студентами-славістами історико-типологічних рис слов'янських мов.
Коротка анотація курсу	Курс старослов'янської мови призначений для студентів 1 року заочної форми навчання за спеціальністю 014 Середня освіта, спеціалізацією 014.01 Середня освіта (українська мова і література). Курс передбачає лекційні та практичні заняття, підсумковий контроль – залік, що виставляється на основі поточної успішності студентів.
Мета та цілі курсу	Мета курсу: ознайомити студентів з історією виникнення старослов'янської мови, передумовами виникнення старослов'янської писемності, особливостями розвитку її фонетико-граматичної структури, праслов'янською основою звукової системи та системи

	<p>словозміни старослов'янської мови, основними тенденціями та законами, що визначали розвиток праслов'янської мови.</p> <p>Цілі: навчити читати та перекладати тексти старослов'янською мовою, розпізнавати окремі мовні факти, властиві старослов'янській мові в різні періоди її розвитку, визначати походження звуків та форм, зіставляючи із сучасним мовним матеріалом, реконструювати архетипи словоформ, здійснювати фонетичний аналіз тексту.</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018. 2. Беседина-Невзорова В. П. Старославянский язык. – Харьков, 1962. 3. Вайан А. Руководство по старославянскому языку. – М., 1952. 4. Ван-Вейк Н. История старославянского языка. – М., 1957. 5. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1963. 6. Горшкова О. В., Хмелевская Т. А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – М., 1985. 7. Дементьев А. А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – М., 1975. 8. Ёлкина Н. М. Старославянский язык. – М., 1960. 9. Иванова Т. А. Старославянский язык. – М., 1977. 10. Кривчик В. Ф., Можейко Н. С. Старославянский язык. – Минск, 1970. 11. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. 12. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1975. 13. Моренець В. В. Старослов'янська мова: Історична фонетика. – К., 1973. 14. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964. 15. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951. – Ч. 1, 2. 16. Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. – Львів, 1988. 17. Федик Л. Старослов'янська мова. Іменник. Навчальний посібник. – Львів, 2011. 18. Федик Л. Старослов'янська мова. Дієслово. Навчальний посібник. – Львів, 2015. 19. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986. <p>Додаткова:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бернштейн С. Б. Константин-философ и Мефодий. – М., 1984. 2. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. - М., 1961. 3. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. Чередования. Именные основы. – М., 1974. 4. Бирнбаум Х. Праславянский язык: достижения и проблемы его реконструкции. - М., 1987. 5. Бойчук М. К. Старослов'янська мова. Числівник. – К., 1952. 6. Бойчук М. К. Старослов'янська мова. Невідмінювані частини мови. – К., 1952. 7. Бородич В. В. Видовые отношения старославянского глагола. – М., 1952. 8. Бунина И. К. Система времен старославянского глагола. – М., 1959. 9. Бошкович Р. Основы сравнительной грамматики славянских языков. – М., 1984. 10. Булаховський Л. А. Вступ до порівняльної граматики слов'янських мов: Фонетика праслов'янської мови. – Харків, 1927.

	<p>11. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / за ред. О. С. Мельничука. – К., 1966.</p> <p>12. Гадолина М. А. История форм личных и возвратных местоимений в славянских языках. – М., 1963.</p> <p>13. Георгиев Е. Славянская письменность до Кирилла и Мефодия. – София, 1952.</p> <p>14. Истрин В. А. Возникновение и развитие письма. – М., 1965.</p> <p>15. Истрин В. А. 1100 лет славянской азбуки. – М., 1963.</p> <p>16. Караславов С. Х. Солунські брати. – К., 1988.</p> <p>17. Кондрашов Н. А. Славянские языки. – М., 1962.</p> <p>18. Кузнецов П. С. Очерки по морфологии праславянского языка. – М., 1961.</p> <p>19. Кузнецов П. С. Развитие индоевропейского склонения в общеславянском языке. – М., 1958.</p> <p>20. Мейе А. Общеславянский язык. – М., 1951.</p> <p>21. Нахтигал Р. Славянские языки. – М., 1963.</p> <p>22. Питання походження і розвитку слов'янської писемності. – К., 1963.</p> <p>23. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. – К., 1993.</p> <p>24. Селищев А. М. Введение в сравнительную грамматику славянских языков. Вып.1. – Казань, 1914.</p> <p>25. Сказание о начале славянской письменности. – М., 1981.</p> <p>26. Толстой Н. И. Значение кратких и полных прилагательных в старославянском языке // Вопр. славянск. языкозн. – М., 1957. – Вып. 2.</p> <p>27. Цейтлин Р. М. Лексика старославянского языка. – М., 1977.</p> <p>Хрестоматії</p> <p>1. Стеценко А. Н. Хрестоматия по старославянскому языку. – М., 1984.</p> <p>Словники</p> <p>1. Белей Л., Белей О. Старослов'янсько- український словник. – Львів, 2001.</p> <p>2. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К., 1982-1989.</p> <p>3. Словарь древнерусского языка (XI-XIV вв.): В 10 т. – М., 1988-1991.</p> <p>4. Словарь русского языка XI-XVII вв. – М., 1975-1991.</p> <p>5. Старославянский словарь (по рукописям X-XI веков). Под ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. 2-е изд. – М., 1999.</p> <p>6. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.: В 2 т. – К., 1977-1978.</p> <p>7. Máček V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. – Praha, 1957.</p>
Тривалість курсу	Два семестри (1,2)
Обсяг курсу	Загальний обсяг 120 годин, у т. ч. 10 годин лекційних, 10 годин практичних занять і 100 годин самостійної роботи. 4 кредити ЄКТС. 1 модуль.
Очікувані результати навчання	<p>У результаті вивчення курсу студент повинен</p> <p>знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - предмет і завдання старослов'янської мови, основні джерела до вивчення старослов'янської мови, - історичні умови виникнення найстаршої літературно-писемної мови слов'ян, живомовну основу цієї мови, відповідну літературу з питань курсу; - теоретичні відомості із графіки, фонетики та граматики старослов'янської мови; <p>вміти:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - читати та перекладати українською мовою старослов'янські кириличні тексти; - давати історико-лінгвістичний коментар до явищ старослов'янської фонетики; - відновлювати історичні зміни звуків, що належать до праслов'янського періоду; - порівнювати фонологічні системи індоєвропейської та праслов'янської мови на різних етапах їх існування; - аналізувати фонологічну систему старослов'янської мови; визначати походження голосних та приголосних старослов'янської мови; розрізняти звукові зміни пізнішого періоду; - пояснювати сутність процесів, що відбувалися у праслов'янській мові, та з'ясовувати їхні наслідки для фонетичної системи старослов'янської мови, зіставляючи одночасно з мовними фактами різних слов'янських мов; - ефективно та результативно працювати з інформацією: добирати необхідний фактаж із різних джерел, критично аналізувати й інтерпретувати його, впорядковувати, класифікувати та систематизувати; - організовувати процес навчання й самоосвіти; - використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології для вирішення різнопланових завдань у професійній діяльності. - виокремлювати мовні одиниці та визначати їх взаємодію, характеризувати лінгвальні явища і процеси, що їх зумовлюють.
Ключові слова	Глаголиця, кирилиця, праслов'янська мова, діакритичні знаки, дифтонг, дифтонгоїд, складотворчі приголосні, палаталізація, закон відкритого складу, метатеза, редуковані голосні
Формат курсу	Очний
Теми	* СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	Залік
Пререквізити	Сучасна українська літературна мова
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Під час викладання курсу використовуються такі методи навчання: розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація, інформаційно-ілюстративний метод, дискусія, методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності, метод проблемного викладу, метод аналізу та спостереження, методи контролю і самоконтролю (вправи, усне опитування, письмовий контроль).
Необхідне обладнання	Комп'ютер, проектор
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Підсумковий семестровий контроль – залік, який виставляється за результатами поточної успішності. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються так:</p> <ul style="list-style-type: none"> - контрольна робота з двома відкритими запитаннями оцінюється у 40 балів. - один модуль у формі письмових тестових завдань оцінюється у 60 балів. <p>Максимальна кількість балів за семестр – 100.</p>
Питання до заліку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і завдання курсу “Старослов'янська мова”. 2. Історія виникнення старослов'янської літературної мови. 3. Живомовна основа старослов'янської мови.

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Слов'янські азбуки (глаголиця, кирилиця), їх походження. 5. Звукове та числове значення букв кирилиці. 6. Діакритичні та розділові знаки. 7. Пам'ятки старослов'янської писемності. 8. Вокалізм старослов'янської мови 2 половини IX ст. 9. Консонантизм старослов'янської мови 2 половини IX ст. 10. Походження голосних старослов'янської мови. 11. Походження приголосних старослов'янської мови. 12. I – III палаталізації задньоязикових приголосних у праслов'янській мові. 13. Пом'якшення приголосних під впливом наступного *j. 14. Пом'якшення сполучень приголосних під впливом наступного *j. 15. Закон відкритого складу та звукові зміни, пов'язані з його дією. 16. Зміни у сполученнях приголосних, зумовлених діями закону відкритого складу. 17. Т. зв. явище метатези в середині слова. 18. Т. зв. явище метатези на початку слова. 19. Зміни дифтонгоїдів *ьг, *ьг, *ьІ, *ьІ. 20. Сильна та слабка позиція зредукованих голосних ь, ь. 21. Доля зредукованих голосних ь, ь.
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>

СХЕМА КУРСУ

Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, 100 год	Термін виконання
Змістовий модуль 1.					
1 т. 2 год.	Старослов'янська мова як наукова дисципліна, її предмет і завдання, загальнотеоретичне (пізнавальне) та практичне значення. Історичні умови виникнення старослов'янської літературної мови. Діяльність Кирила та Мефодія. Слов'янські азбуки (глаголиця та кирилиця), їх давність і походження. Звукове та числове значення літер кирилиці. Діакритичні та розділові знаки. Пам'ятки старослов'янської писемності.	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018. Леуга О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.	Діяльність Кирила та Мефодія. Слов'янські азбуки (глаголиця та кирилиця), їх давність і походження. 20 год.	
1 т. 2 год.	Діяльність Кирила та Мефодія. Слов'янські азбуки (глаголиця та кирилиця). Звукове та числове значення літер кирилиці. Читання та переклад тексту Чорноризця Храбра «Про письмена»	Практичне			
2 т. 2 год.	Особливості звукової будови старослов'янської мови. Вокалізм старослов'янської мови 2 половини IX ст. (якісна та кількісна характеристика голосних). Консонантизм старослов'янської мови 2 половини IX ст. (класифікація приголосних).	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018. Леуга О. І.	Вокалізм старослов'янської мови 2 половини IX ст. (якісна та кількісна характеристика голосних). Консонантизм старослов'янської мови 2 половини IX ст. (класифікація	

			Старослов'янська мова. – К., 2001. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.	приголосних). 20 год.	
2 т. 2 год.	Вокалізм старослов'янської мови 2 половини ІХ ст. (якісна та кількісна характеристика голосних). Консонантизм старослов'янської мови 2 половини ІХ ст. (класифікація приголосних).	Практичне			
3 т. 2 год.	Походження голосних старослов'янської мови. Голосні монофтонгічного походження. Голосні дифтонгічного походження. Голосні, що виникли з дифтонгоїдів.	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018. Леута О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.	Походження голосних старослов'янської мови. Голосні монофтонгічного походження. Голосні дифтонгічного походження. Голосні, що виникли з дифтонгоїдів. 20 год.	
3 т. 2 год.	Походження голосних старослов'янської мови. Голосні монофтонгічного походження. Голосні, що виникли з дифтонгоїдів. Вправи.	Практичне			
4 т. 2 год.	І–ІІІ палаталізації задньоязикових приголосних *k, *g, *ch у праслов'янській мові, умови та наслідки для системи консонантизму. Пом'якшення приголосних у сполученні з наступним *j (неперехідне, перехідне	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018.	І–ІІІ палаталізації задньоязикових приголосних *k, *g, *ch у праслов'янській мові. Пом'якшення приголосних у сполученні з	

	пом'якшення, поява *l' епентетичного). Пом'якшення сполучень приголосних під впливом наступного *j.		Леуга О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.	наступним *j (неперехідне, перехідне пом'якшення, поява *l' епентетичного). Пом'якшення сполучень приголосних під впливом наступного *j. 20 год.	
4 т. 2 год.	I–III палаталізації задньоязикових приголосних *k, *g, *ch у праслов'янській мові. Пом'якшення приголосних у сполученні з наступним *j (неперехідне, перехідне пом'якшення, поява *l' епентетичного). Пом'якшення сполучень приголосних під впливом наступного *j. Вправи.	Практичне			
5 т. 2 год.	Фонетичні зміни, зумовлені діянням закону відкритого складу, та їх наслідки для системи вокалізму та консонантизму. Зміни у фонетичній системі старослов'янської мови кінця X – XI ст. Сильна та слабка позиція зредукованих голосних. Зміни редукованих голосних у сильній та слабкій позиції та їх наслідки.	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови. Навчальний посібник. Львів, 2018. Леуга О. І. Старослов'янська мова. – К., 2001. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.	Фонетичні зміни, зумовлені діянням закону відкритого складу. Сильна та слабка позиція зредукованих голосних. Зміни редукованих голосних у сильній та слабкій позиції та їх наслідки. 20 год.	
5 т. 2 год.	Фонетичні зміни, зумовлені діянням закону відкритого складу. Сильна та слабка позиція зредукованих голосних. Зміни редукованих голосних у сильній та слабкій позиції та їх наслідки. Вправи.	Практичне			